

ROZSTANIA • OBITUARIES

MGR MIECZYŚLAW ALEKSANDER MAZARAKI (1913–2003) – NIEZWYKŁY NAUCZYCIEL, BOTANIK, ZOOLOG, HISTORYK, TWÓRCA MUZEUM

**Mieczysław Mazaraki (1913–2003)
– unusual teacher, botanist, zoologist,
historian, founder of museum**

Ryc. 1. Mieczysław Mazaraki (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 1. Mieczysław Mazaraki (from W. Wojewoda collection).

ŻYCIORYS

Według jednej z legend ród Mazaraków pochodzi z północnej Grecji. Protoplastą rodu miał być wódz klanu Mazara, który w XIV w. założył w Epirze do dziś istniejące miasto Mazaraka. W XVI w. Krzysztof Mazaraki przybył z Wołoszy do Baru. Jego wnukowie byli już całkowicie spolonizowani. Dobrze zasłużyli się Rzeczypospolitej w czasie różnych wojen i w 1658 roku Sejm uszlachcił rodzinę nadając jej herb Newlin, który dotarł do Polski z Niemiec, a jego nazwa pochodzi od Ernesta Ronnenberga,

który za panowania Zygmunta Augusta walczył pod Newlem i tam poległ.

Mieczysław Aleksander Mazaraki urodził się 17 grudnia 1913 roku w Chrzanowie (Ryc. 1). Był jedynym synem Józefa Ferdynanda i Balbiny Marii z Chwastowskich herbu Łuk. Ojciec Mieczysława był aspirantem pocztowym. W latach 1920–1921 i 1923–1924 Mieczysław był uczniem Szkoły Powszechnej 5-klasowej Męskiej im. Króla Władysława Jagiełły w Chrzanowie. W latach 1924–1925 i 1931–1932 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum im. S. Staszica. Po maturze, w 1932 roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, początkowo na Wydziale Lekarskim, potem na Wydziale Filozoficznym, który wówczas obejmował także kierunki biologiczne. Głównym przedmiotem studiów najpierw była zoologia, później botanika, pod kierunkiem prof. Władysława Szafera. Studia przerwało powołanie go w 1933 roku do służby wojskowej w Szkole Podchorążych w Zambrowie. W 1934 roku przeniesiony został do rezerwy i w 1935 roku wrócił na studia. Po czwartym roku studiów odbywał praktykę naukową w Pienińskim Parku Narodowym. Tam prowadził badania terenowe i wykonał liczne prace fitosocjologiczne. Tę działalność przerwała druga wojna światowa. W sierpniu 1939 roku otrzymał kartę mobilizacyjną do II Pułku Piechoty w Szczakowej i wkrótce wyruszył na front. Po krótkiej kampanii, 21 września dostał się do niewoli niemieckiej. Przebywał w kilku obozach jenieckich w Nadrenii i w Görlitz. Tam pracował jako robotnik leśny i kierowca. Mimo trudnych warunków, starał się kontynuować pracę naukową. Zajmował się florystyką, udało mu się nawet zdobyć czasopisma naukowe. W tym czasie zaprzyjaźnił się z Antonim Wróblewskim, dendrologiem, ogrodnikiem, fitopatologiem i mikologiem, docentem Wyższej Szkoły Lasowej we Lwowie i dyrektorem Ogródów w Kórniku koło Poznania. Po zakończeniu wojny, w 1945 roku znalazł się w Polskim Ośrodku Wojskowym w Northeim. Pracował tam w polskiej Szkole Powszechnej i Gimnazjum.

W 1946 roku wrócił do kraju i rozpoczął pracę w Gimnazjum i Liceum im. Staszica

w Chrzanowie. W tym samym roku poślubił Irenę Maksymowicz. W 1952 roku ukończył przerwane wojną studia i otrzymał dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki. W 1967 roku przeniósł się do Muzeum i tam pracował do roku 1979 na pełnym etacie, potem do roku 1990 na pół etatu. Zmarł 19. lutego 2003 roku. Pochowany został w rodzinnym grobowcu na cmentarzu w Chrzanowie, gdzie spoczął obok żony Ireny (Mrowca, Piotrowska 2001, Jeleń 2010a).

NIEZWYKŁY NAUCZYCIEL I JEGO UCZNIOWIE-BOTANICY

Profesor Mazaraki w liceum chrzanowskim (Ryc. 2) uczył biologii w latach 1946–1967. Kochał swoją pracę, lubił młodzież i był niezwykle lubiany przez uczniów. Był pedagogiem pogodnym, zawsze uśmiechniętym, życzliwym dla wszystkich. Nigdy nie podnosił głosu (nie używał epitetów) i nie krzyczał na uczniów, nawet wtedy, gdy sobie na to zasłużyli. Jego lekcje nigdy nie były nudne. Imponował wszystkim wielką wiedzą z dziedziny botaniki i zoologii, świetnie znał rośliny i zwierzęta Ziemi Chrzanowskiej, i umiał o nich interesująco opowiadać. Zorganizował pracownię biologiczną wyposażoną w mikroskopy i liczne pomoce szkolne w postaci tablic oraz gablotek z okazami roślin i zwierząt. Pomoce te w większości

sam wykonał, a robił to bardzo precyzyjnie. Jego wykłady były niezwykle interesujące. Często organizował dla uczniów wycieczki przyrodnicze do najciekawszych miejsc w powiecie chrzanowskim. Wycieczki te cieszyły się wielkim zainteresowaniem. Niektórzy uczniowie starszych klas, np. Longin Olesiński i Marian Kuc, przejęli pasję Profesora i już wtedy bardzo dobrze znali rośliny. O jego talencie pedagogicznym świadczy m.in. duża liczba uczniów, którzy po maturze wybrali studia przyrodnicze w różnych wyższych uczelniach. Część z nich po studiach podjęło pracę naukową, dochodząc do stanowisk samodzielnych pracowników nauki, inni wychowali kolejne pokolenie własnych uczniów – później profesorów. Przez uczniów był nazywany „Maćkiem”. W tej szkole wszyscy zwracali się do Niego „Panie Profesorze”, tak również było w Muzeum Ziemi Chrzanowskiej i na różnych zebraniach. W tym artykule będę stosował dla Niego i Jego żony właśnie ten tytuł.

W artykule poświęconym prof. Irenie Mazaraki (Wojewoda 1997) przedstawiłem większość uczniów, których prof. Mieczysław Mazaraki przygotował do studiów biologicznych i późniejszej pracy. W uzupełnieniu trzeba wymienić jeszcze kilku: prof. dr. hab. Ryszarda Bartła, ichtiologa, pracownika Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie i placówek naukowych w Gdyni i Gdańsku, mgr. Andrzeja Siudę, wieloletniego pracownika Stacji Doświadczalnej Polskiej Akademii Nauk w Popielnie koło Mikołajek, badacza składu biochemicznego pokarmu zwierzyny leśnej, mgr. Aretę Waszczyszyn-Jaracz, nauczycielkę biologii w Liceum Ogólnokształcącym im. Staszica w Chrzanowie w latach 1970–2000, kontynuatorkę dzieła prof. Mazarakię w tej szkole, aktywną działaczkę Towarzystwa Araukarytowego walczącego o zachowanie araukarytów w Kwaczale (Mrowca, Piotrowska 2001).

Nieco dokładniej chciałbym tu omówić sylwetki uczniów-botaników, pracowników różnych instytucji naukowych.

Prof. dr. hab. Jan Grzybek (1937–1996) (Ryc. 3). Ur. w Jaworznie. Matura 1954. Studia na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Krakowie w latach 1955–1960. Praca:

Ryc. 2. I Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Chrzanowie (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 2. S. Staszic College in Chrzanów (from W. Wojewoda collection).

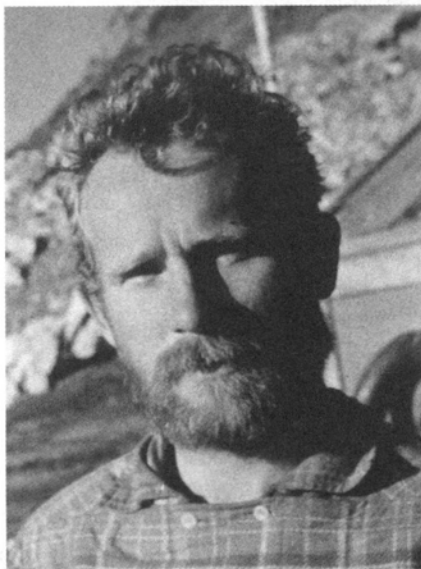
Ryc. 3. Profesor Jan Grzybek.

Fig. 3. Professor Jan Grzybek.

Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej AM w Krakowie (1962–1996). Kierownik tej Katedry (1990–1996), prodziekan Wydziału (1987–1990), dziekan (1990–1996). Przedmiotem jego badań była analiza składu chemicznego grzybów i roślin naczyniowych oraz pobieranie biologicznie aktywnych substancji, a także ocena skażenia szaty roślinnej pierwiastkami toksycznymi. Jest autorem i współautorem ponad 60 publikacji, w tym 2 wydań znakomitego *Słownika farmakobotanicznego* i rozprawy *Fitochemiczne i biologiczne badania krajowego gatunku *Polypodium vulgare* L.* Był wybitnym specjalistą w zakresie testów fitobiologicznych. Poszukiwał aktywnych substancji w owocnikach grzybów makroskopijnych. Uzyskał nowy polisacharyd z grzyba *Tylophilus felleus*. Przedwczesna śmierć przerwała jego dalszą, świetnie zapowiadającą się karierę naukową (Mirek et al. 1995, Kohl-münzer 2000).

Dr Marian Kuc (Ryc. 4). Ur. w Chrzanowie 1932. Matura 1951. Studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1951–1956. Briolog. Pracownik naukowy Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w latach 1955–1968.

Podróżnik i badacz Arktyki, uczestnik wyprawy polarnej na Spitsbergen. Autor licznych prac głównie z briologii, pisał także o roślinach naczyniowych i grzybach (Nowak 2003). Opracował mchy Wyżyn: Krakowsko-Częstochowskiej, Lubelskiej, Sandomiersko-Opatowskiej i Śląskiej. Jedną z najważniejszych prac: *Flora of mosses and their distribution on the north coast of Hornsund (S.W. – Svalbard)* (Kuc 1963). Zebrane przez niego rośliny znajdują się m.in. w zbiorach Muzeum w Chrzanowie. Wymigrował do Kanady i jest obywatelem tego kraju. O jego działalności naukowej w Kanadzie brak danych. Często przyjeżdża do kraju, współpracuje z Muzeum w Chrzanowie, uczestniczył m.in. w ramach Towarzystwa Araukarytowego w organizacji Szlaku Araukarytowego Ziemi Chrzanowskiej (Mrowca, Piotrowska 2001).

Ryc. 4. Dr Marian Kuc, 1959 r. (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 4. Dr. Marian Kuc, 1959 (from W. Wojewoda collection).

Prof. dr hab. Janusz Nowak (1930–2004) (Ryc. 5). Ur. w Chrzanowie. Matura 1950. Studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ w latach 1952–1957. Praca: Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN (1958–1992), gdzie był kierownikiem

Pracowni potem Zakładu Briologii i Lichenologii w latach 1969–1992. Badał porosty różnych regionów kraju, m.in. zespoły naskalne Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, prowadził także badania w innych krajach, np. w Czechach, Bułgarii i Słowacji. Oznaczał porosty przywiezione z wypraw polarnych na Spitsbergen przez prof. A. Środonia i dr. M. Kuca. Zebrane przez niego rośliny znajdują się m.in. w zbiorach Muzeum w Chrzanowie. Jest autorem 37 publikacji lichenologicznych. Do najcenniejszych należą książka *Porosty polskie* (wspólnie z Z. Tobolewskim, 1975) oraz kilka tomów serii *Flora Polska – Porosty*. Opisał kilka gatunków porostów nowych dla nauki. Na jego cześć nazwano nowy

Ryc. 6. Doc. dr hab. inż. Longin Olesiński.
Fig. 6. Dr. Longin Olesiński.

Ryc. 5. Profesor Jausz Nowak.
Fig. 5. Professor Janusz Nowak.

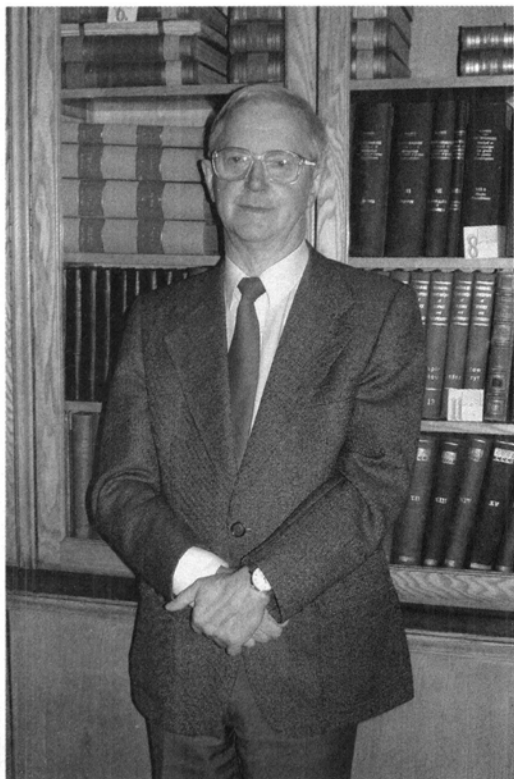
dla nauki porost *Xanthoria nowakii* Kondratyuk & Bielczyk. Jego uczennica i doktorantka dr hab. Urszula Bielczyk jest profesorem Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Odznaczenia: Srebrna Odznaka „Za pracę społeczną dla m. Krakowa”, Medal im. prof. Szafera (Mirek et al. 1995, Bielczyk 2000, 2005, Nowak 2003, Köhler 2010).

Doc. dr hab. inż. Longin Olesiński (1929–2003) (Ryc. 6). Ur. w Chrzanowie. Matura 1950. Studia na Wydziale Rolniczym Wyższej Szkoły

Rolniczej w Olsztynie (1950–1955). Praca: Katedra Uprawy Łąk i Pastwisk tej uczelni (1955–1999). Prowadził badania w dziedzinie siedlisk łąkowych i pastwiskowych ze szczególnym uwzględnieniem torfowisk i gytio-wisk, oraz biologii wybranych gatunków roślin łąkowo-pastwiskowych. Zebrał bardzo bogatą kolekcję grzybów w północno-wschodniej Polsce. Materiały te są częściowo opublikowane (*Materiały do flory macromycetes północno-wschodniej Polski*, 1987, z W. Wojewodą). Autor ok. 100 publikacji, m.in.: *Występowanie komonicy błotnej (Lotus uliginosus) w województwie olsztyńskim i Geobotaniczna charakterystyka Niziny Staropruskiej*. Współautor dzieła *Atlas Florae Europaeae* i *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. Założyciel i długoletni kustosz zielnika roślin naczyniowych w swojej uczelni, liczącego ok. 8000 numerów. Odznaczenia: Medal Komisji Edukacji Narodowej, Srebrny Krzyż Zasługi, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (Mirek et al. 1995, Grzegorzczak 2009).

Prof. dr hab. Władysław Ryszard Wojewoda¹, ur. w Przemyślu 1932 (Ryc. 7). Studia na Wy-

¹ Profesor Władysław Wojewoda zmarł 3 listopada 2010 r. (red.)

Ryc. 7. Profesor Władysław Wojewoda.

Fig. 7. Professor Władysław Wojewoda.

dziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ (1954–1959). Praca: Ogród Botaniczny UJ (1959–1961), Katedra Systematyki i Geografii Roślin UJ (1961–1969), Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (1969–2003). Kierownik Pracowni, potem Zakładu Mikologii w latach 1980–2003. Badania w dziedzinie mikologii: taksonomia, ekologia, rozmieszczenie geograficzne, zagrożenie i ochrona grzybów. Autor i współautor ponad 300 publikacji, w tym kilku książek: *Grzyby i ich oznaczanie* (z B. Gumińską, 1968, 1983, 1985, 1986), *Tremellales, Auriculariales, Septobasidiales* (1977), *Checklist of Polish larger Basidiomycetes* (2003), *Macrofungi of North Korea collected in 1982–1986* (z Z. Heinrich i H. Komorowską, 2004). Uczestnik trzech wypraw do Korei Północnej. Założyciel zbioru grzybów w Herbarium Instytutu Botaniki PAN, liczącego obecnie 54 000 numerów. Współautor

(z M. Ławrynowicz) trzech wydań *Czerwonej listy grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce*. Jego nazwiskiem nazwano nowy dla nauki gatunek grzyba *Dendrothele wojewodae* Pouzar. Wypromował pięciu doktorów, jeden z nich, dr hab. Janusz Łuszczynski jest profesorem Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach (Mirek et al. 1995, Heinrich, Pleban 2002, Ławrynowicz 2002).

BOTANIK, ZOOLOG I HISTORYK

Profesor Mazaraki był botanikiem, zoologiem i historykiem. Wraz z żoną opracował florę Ziemi Chrzanowskiej, jest autorem rozdziału „Szata roślinna Ziemi Chrzanowskiej i Jaworzna” w książce *Ziemia Chrzanowska i Jaworzno* (1969), którą przygotował do druku jako członek Komitetu Redakcyjnego, i wielu artykułów poświęconych roślinom tego obszaru. W 1966 roku zorganizował przy Muzeum w Chrzanowie grupę badawczo-naukową Ośrodka Dokumentacji Fizjograficznej Krakowskiego Oddziału PAN i rozpoczął badania flory i mikrobioty Ziemi Chrzanowskiej i Jaworzna. Z jego inicjatywy powstało opracowanie grzybów W. Wojewody: *Grzyby wielkoowocnikowe („Macromycetes”) Ziemi Chrzanowskiej i Jaworzna* (1971, 1979, 1981).

Wśród wielu prac zoologicznych na szczególną uwagę zasługują monografie: *Z sokołami na łowy* (1977) i *Łowiectwo w Polsce* (1993).

Profesor Mazaraki zajmował się także historią miasta Chrzanowa i w tej dziedzinie opublikował kilka prac, m.in. *Zarys rozwoju i dzieje miasta Chrzanowa* (1964).

Profesor Mazaraki jest autorem ok. 160 publikacji. Wśród nich są monograficzne opracowania książkowe, prace naukowe i artykuły popularnonaukowe (Anonimowo 2003, Jeleń 2010b).

DZIAŁACZ OCHRONY PRZYRODY

W 1947 roku w Państwowym Gimnazjum i Liceum założono Międzyszkolne Koło Młodych

Ryc. 8. Wycieczka uczniów Liceum na Skały Gaudynowskie w Brodłach (pow. chrzanowski). W środku prof. Mazaraki, w tylnym rzędzie z lewej strony W. Wojewoda, z prawej L. Olesiński, 1950 r. (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 8. Students of College on the excursion to Skały Gaudynowskie rocks in Brodła (Chrzanów district). In the middle prof. M. Mazaraki, left in the second row W. Wojewoda, right L. Olesiński, 1950 (from W. Wojewoda collection).

Przyjaciół Przyrody, które potem przekształciło się w Szkolne Koło Ligi Ochrony Przyrody. Jego twórcą i wieloletnim opiekunem był prof. Mazaraki. Pod jego kierunkiem członkowie Koła

opracowali wykaz roślin ginących i zagrożonych w Ziemi Chrzanowskiej oraz zabezpieczyli pomniki przyrody w tym regionie, sadzili drzewa, dokarmiali ptaki, zawieszali karmniki i skrzynki lęgowe (Ryc. 8). Profesor Mazaraki był jednym z założycieli Powiatowego Oddziału LOP, a do roku 1966 był jego przewodniczącym. Równocześnie w 1954 roku pracował wraz z żoną w Zakładzie Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, kierowanym przez prof. Władysława Szafera, działając tam w Komitecie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego dla spraw inwentaryzacji i zagospodarowania nieużytków przemysłowych.

Ryc. 9. Muzeum im. Ireny i Mieczysława Mazarakich w Chrzanowie, główny budynek, lamus dworski Loewenfeldów (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 9. Irena and Mieczysław Mazaraki Museum in Chrzanów, main building of Loewenfelds' granary (from W. Wojewoda collection).

Z jego inicjatywy odbyła się w 1968 roku w Chrzanowie wyjazdowa sesja naukowa Krakowskiego Oddziału PAN pt. „Jak pogodzić rozwój przemysłu z ochroną przyrody Ziemi Chrzanowskiej?”. Referaty wygłosili tam m.in. prof. W. Szafer i M. Mazaraki („Zmiany w fizjografii regionu chrzanowskiego zaobserwowane

w ostatnich latach w związku z postępowaniem industrializacji”). Co roku organizował w Liceum obchody „Dnia Lasu i Ochrony Przyrody”.

ZAŁOŻYCIEL MUZEUM ZIEMI CHRZANOWSKIEJ

Pierwsze próby założenia muzeum w Chrzanowie były podejmowane jeszcze przed drugą wojną światową, ale dopiero po długotrwałych staraniach, trwających od 1948 roku, powstał w roku 1950 Komitet Organizacyjny Muzeum Ziemi Chrzanowskiej. Profesor Mazaraki doprowadził do powstania w roku 1960 Muzeum Ziemi Chrzanowskiej, które w 1966 roku zmieniło nazwę na Muzeum w Chrzanowie i uzyskało status placówki państwowej. Początkowo był kierownikiem, a następnie został dyrektorem Muzeum. Na swoją siedzibę Muzeum otrzymało lamus podworski Loewenfeldów

Ryc. 10. Irena i Mieczysław Mazarakowie, 1988 r. (ze zbiorów W. Wojewody).

Fig. 10. Irena and Mieczysław Mazaraki, 1988 (from W. Wojewoda collection).

w centrum miasta, w parku przy ul. Mickiewicza 13 (Ryc. 9).

W 1963 roku Muzeum przyjęło opiekę nad zamkiem w Lipowcu, który wraz z Nadwiślańskim Parkiem Etnograficznym stał się oddziałem zamiejscowym Muzeum. W skansenie zgromadzono 21 obiektów architektury drewnianej obrazującej kulturę i budownictwo ludowe Krakowiaków Zachodnich. W 1969 roku Profesor został członkiem Zespołu Doradczego ds. Muzealnictwa Przyrodniczego przy Ministerstwie Kultury i Sztuki. To świadczy o wysokiej ocenie jego pozycji w muzealnictwie. W 1979 roku państwo Mazarakowie przeszli na emeryturę, ale pracowali jeszcze na pół etatu do roku 1990. W 1985 roku zakupiono przylegający do Muzeum „Dom Urbańczyka”, polonisty w Liceum im. S. Staszica, który jest obecnie Oddziałem Wystaw Czasowych Muzeum. Jest to zarazem salon artystyczny Chrzanowa. Odbywają się tam wystawy, koncerty muzyczne, wykłady i wieczorki poetyckie. W kościółku w Ryczowie odbywa się Letni Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej.

W 2004 roku Muzeum otrzymało imię Ireny i Mieczysława Mazarakich. Obecnie zatrudnia 19 pracowników. Ma kilka działów: Dział Historii i Kultury Regionu, Dział Naukowo-Oświatowy oraz Dział Przyrody i Ochrony Środowiska. Jest to prężna placówka kulturalno-naukowa, która ma także swoje wydawnictwa. W Muzeum zgromadzono 25 000 muzealiów i 12 000 książek. W ciągu 50 lat Muzeum odwiedziło prawie 2 miliony osób. Muzeum opiekuje się kapliczkami przydrożnymi w regionie oraz cmentarzem żydowskim w Chrzanowie. Odgrywa ono wielką rolę w życiu kulturalnym Chrzanowa i powiatu chrzanowskiego (Sadło-Ostafin 2010).

DZIAŁACZ SPOŁECZNY

Mieczysław Mazaraki był członkiem założycielem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Chrzanowie, współorganizatorem powstania Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Chrzanowskiej i zastępcą przewodniczącego Zarządu tego

Towarzystwa. Działal także w kole PTTK w Chrzanowie. W latach 1950–1988 był radnym miasta. Ta funkcja bardzo ułatwiła mu założenie Muzeum, co nie było rzeczą łatwą.

ODZNACZENIA, MEDALE, HONOROWE OBYWATELSTWO

Najważniejsze odznaczenia, jakimi uhonorowano M. Mazarakię, to: Honorowa Odznaka „Zasłużony Popularyzator Wiedzy Towarzystwa Wiedzy Powszechnej”, Krzyż Kampanii Wrześniowej, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Mecenasa Sztuki, Medal Św. Huberta, Medal „Za zasługi dla rozwoju miasta i Ziemi Chrzanowskiej”, Medal Zwycięstwa i Wolności, Odznaka Grunwaldzka, Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego, Złota Odznaka Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy, Złota Odznaka „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”, Złoty Krzyż Zasługi. Był też pierwszym honorowym obywatelem miasta Chrzanowa.

PODSUMOWANIE

Profesor Mieczysław Mazaraki był w gruncie rzeczy człowiekiem bardzo skromnym. Aż trudno uwierzyć, że zdołał tyle zrobić dla Chrzanowa, Ziemi Chrzanowskiej i dla Polski. Wychował wielu biologów, magistrów, doktorów, docentów i profesorów, pracowników różnych placówek pedagogicznych i naukowych. Całe życie walczył o ratowanie resztek środowiska naturalnego w silnie uprzemysłowionej Ziemi Chrzanowskiej. Jest autorem wielu prac botanicznych, zoologicznych i historycznych. Wraz z żoną Ireną (Ryc. 10) założył Muzeum w Chrzanowie i skansen w Nadwiślańskim Parku Etnograficznym w Wygiełzowie. Odegrał wielką rolę w dziedzinie kształcenia kadr i rozwijania kultury. Te osiągnięcia stanowią trwałe pomniki Profesora i Jego żony.

PODZIĘKOWANIA. Bardzo dziękuję Pani mgr Teresie Machnicy za zdjęcie Profesora, mojej córce Marii za informacje o rodzice Mazarakich, Panom dyrektorom Muzeum w Chrzanowie, Mgr. Jerzemu Motyce i Mgr.

Zygmuntowi Mazurowi, za materiały dotyczące Muzeum oraz Panu prof. dr. hab. Januszowi Łuszczynskiemu za informacje o doc. Longinie Olesińskim.

LITERATURA

- ANONIMOWO 2003. Wybrana bibliografia M. Mazarakię. *Kronika Chrzanowska* 12(129): 23.
- BIELCZYK U. 2000. 70 rocznica urodzin profesora Janusza Nowaka. *Wiadom. Bot.* 44(3–4): 50–54.
- BIELCZYK U. 2005. A tribute to Janusz Stanisław Nowak (1930–2004). *Herzogia* 18: 5–6.
- GRZEGORCZYK S. 2009. Doc. dr hab. Longin Olesiński (1929–2003). <<http://www.uwm.edu.pl./zlak/historia.html#Olesinski/>>, dostep: 08.10.2010.
- HEINRICH Z., PLEBAN B. 2002. Bibliography of publications by Władysław Wojewoda. *Polish Bot. J.* 47(2): 81–90.
- JELEŃ E. 2010a. Mieczysław Aleksander Mazaraki (1913–2003). *Chrzanowskie Zeszyty Muzealne* 2: 11–28.
- JELEŃ E. 2010b. Wybór publikacji i niepublikowanych prac Ireny i Mieczysława Mazarakich. *Chrzanowskie Zeszyty Muzealne* 2: 74–78.
- KÖHLER P. 2010. Janusz Stanisław Nowak. *Wiadom. Bot.* 54(1/2): 86–90.
- KOHLMÜNZER S. 2000. Jan Grzybek (1937–1996). W: M. PAWŁOWSKI (red.), *Złota Księga Wydziału Farmaceutycznego. Złota Księga/Uniwersytet Jagielloński. Księgarnia Akademicka, Kraków*, s. 167–170.
- KUC M. 1963. Flora of mosses and their distribution on the north coast of Hornsund (S.W. – Svalbard). *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 9: 292–366.
- ŁAWRYNOWICZ M. 2002. Professor Władysław Wojewoda. His life and achievements on reaching his 70th birthday. *Polish Bot. J.* 47(2): 77–79.
- MIREK Z., MUSIAŁ L., WÓJCIK J. J. 1995. Kto jest kim w botanice polskiej. *Polish Bot. Stud. Guidebook Series* 14: 1–436.
- MROWCA B., PIOTROWSKA O. 2001. Nasz Staszic. Zarys historii I LO im. Stanisława Staszica w Chrzanowie. Firma Wydawnicza „Przełom” Alicja Molenda, Kraków.
- NOWAK M. 2003. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk (1953–2003). T. 2. Bibliografia. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- SADLO-OSTAFIN A. 2010. Działalność merytoryczna i zbiory Muzeum Chrzanowskiego. *Zeszyty Muzealne* 2: 91–104.
- WOJEWODA W. 1997. Mgr Irena Mazaraki (1912–1995). *Wiadom. Bot.* 41(1): 47–49.

**WSPOMNIENIE O DOKTORZE
BOLESŁAWIE BRZYSKIM (1931–2000)
W DZIESIĄTĄ ROCZNICĘ ŚMIERCI**

**A remembrance of dr. Bolesław Brzyski
(1931–2000)**

Bolesław Brzyski urodził się 9 października 1931 roku w leżącej na Wschodnim Roztoczu miejscowości Lipsko koło Narola (dawniej województwo przemyskie, obecnie powiat lubaczowski, województwo podkarpackie). Do szkoły podstawowej uczęszczał w Narolu. W lipcu 1944 roku wojska niemieckie opuściły leżący kilkanaście kilometrów od Narola Tomaszów Lubelski i już na początku września rozpoczęło przerwana przez wojnę działalność Gimnazjum i Liceum im. Bartosza Głowackiego (naukę wznowiono w przedwojennym systemie 4-letniego gimnazjum i 2-letniego liceum). B. Brzyski uczęszczał do niego w latach 1944–1950 (profil humanistyczny). Po jego ukończeniu i zdaniu matury w 1950 roku odbył w roku szkolnym 1950/51 jednoroczną praktykę jako nauczyciel w siedmioklasowej szkole w Łówczy, miejscowości położonej między Narolem a Lubaczowem. Warunki pracy były tam bardzo trudne, szkołę zaczęto tworzyć od podstaw w 1948 roku po zniszczeniach wojennych oraz powojennych, dokonanych w 1946 roku przez bandy UPA. Dalsza część życia B. Brzyskiego była związana z Krakowem. W 1951 roku rozpoczął studia na utworzonym

w tym właśnie roku Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ukończył je w 1956 roku uzyskując stopień magistra. Pracę magisterską napisał pod kierunkiem prof. Władysława Szafera, nosiła ona tytuł „Rozmieszczenie i ochrona kresowych stanowisk buka i jodły na Roztoczu i w terenach sąsiednich”. Przygotowywał ją w latach 1955–1956. Uwzględnił w niej dane z 63 stanowisk buka i 31 stanowisk jodły. Praca została opublikowana w 1959 roku w *Ochronie Przyrody*.

Po ukończeniu studiów został zatrudniony w 1956 roku jako pracownik naukowo-techniczny w nowo utworzonym Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, gdzie pracował pod kierunkiem doc. Jana Kornasia jako młodszy asystent w Pracowni Flory Polskiej, Socjologii i Geografii Roślin IB PAN, z której w latach późniejszych powstał Zakład Ekologii IB PAN. Brał udział w różnych pracach terenowych, takich jak kartowanie botaniczne Ojcowskiego Parku Narodowego i badania florystyczne Pogórza Karpackiego pod kierunkiem Anny Medweckiej-Kornaś i Jana Kornasia. Pracował też w zespole zajmującym się badaniami botanicznymi Bałtyku. Wyniki tych prowadzonych przez 3 lata prac zostały przedstawione w dwóch publikacjach z lat 1960 i 1961.

W 1959 roku rozpoczął się drugi zasadniczy etap pracy naukowej B. Brzyskiego, związany z paleobotaniką i pracą na Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie. W roku tym podjął pracę jako asystent w Pracowni Paleobotanicznej Zakładu Geologii Złóż Węgla w Katedrze Złóż Węgla Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. W 1960 roku przeszedł na etat starszego asystenta. Pracował pod kierunkiem znanego i cenionego geologa i paleobotanika, specjalisty od flory karbońskiej, prof. Stanisława Zbigniewa Stopy (1914–1997), kierującego w latach 1959–1969 Katedrą Złóż Węgla, a następnie Zakładem Złóż Węgla Kamiennego. Pierwsze zainteresowania badawcze B. Brzyskiego w nowej dla niego dziedzinie botaniki skupiały się także wokół flory karbońskiej, ale nie nad skamieniałościami w postaci uwęgliń i odcisków,

Ryc. 1. Bolesław Brzyski prowadzący zajęcia ze studentami na torfowisku (fot. ze zbiorów Rodziny).

Fig. 1. Bolesław Brzyski with students on peatbog (phot. from archives of Family).

nad którymi pracowali w AGH między innymi prof. S. Z. Stopa i zmarły w 1958 roku prof. T. Bocheński, tylko nad mało do tej pory znaną w Polsce grupą fosyliów, jakimi były zmineralizowane szczątki roślin zachowane w osadach serii węglonośnych. Pierwsze wyniki badań nad nimi opublikował w trzech pracach z lat 1965, 1968 i 1969. Tematyka ta, rozwinięta poprzez rozprawę doktorską, pozostała jednym z głównych tematów badań prowadzonych przez niego do końca życia.

W 1969 roku uzyskał stopień doktorski, broniąc na AGH rozprawy „Struktury tkankowe skamieniałych szczątków flory karbońskiej (namur A) z Górnośląskiego Zagłębia Węglowego”, której promotorem był prof. S. Z. Stopa. Za pracę tę otrzymał w 1970 roku nagrodę Ministra Szkół Wyższych i Nauki. Rozprawa została opublikowana w *Acta Palaeobotanica* w 1969 roku i jest to jedyne do tej pory w Polsce i jedno z niewielu na świecie nowoczesne monograficzne opracowanie zmineralizowanych szczątków roślin karbońskich,

w tym pędów z zachowanym kompletem tkanek pochodzących bezpośrednio z osadów serii węglonośnej. Do pracy tej wielokrotnie odwoływano się w światowej literaturze.

Opracowanie to obejmuje 17 taksonów reprezentujących *Lycophyta*, *Sphenophyta*, *Pterophyta*, *Pteridospermopsida* i *Cordaitopsida*, z czego 10 gatunków i 5 rodzajów okazało się nowymi dla flory karbońskiej Polski. Tego typu skamieniałości są rzadkością, a ich poszukiwanie w wyrobiskach głębinowych kopalni węgla jest rzeczą trudną, zarówno ze względu na warunki pracy, jak i rozproszenie skamieniałości oraz często zbieżność ich barwy z otaczającą skałą. Znacząca większość, bo 60 z 78 okazów którymi dysponował do opracowania, B. Brzyski zebrał samodzielnie w trakcie 3-letnich prac terenowych prowadzonych w różnych kopalniach Górnośląskiego Zagłębia Węglowego.

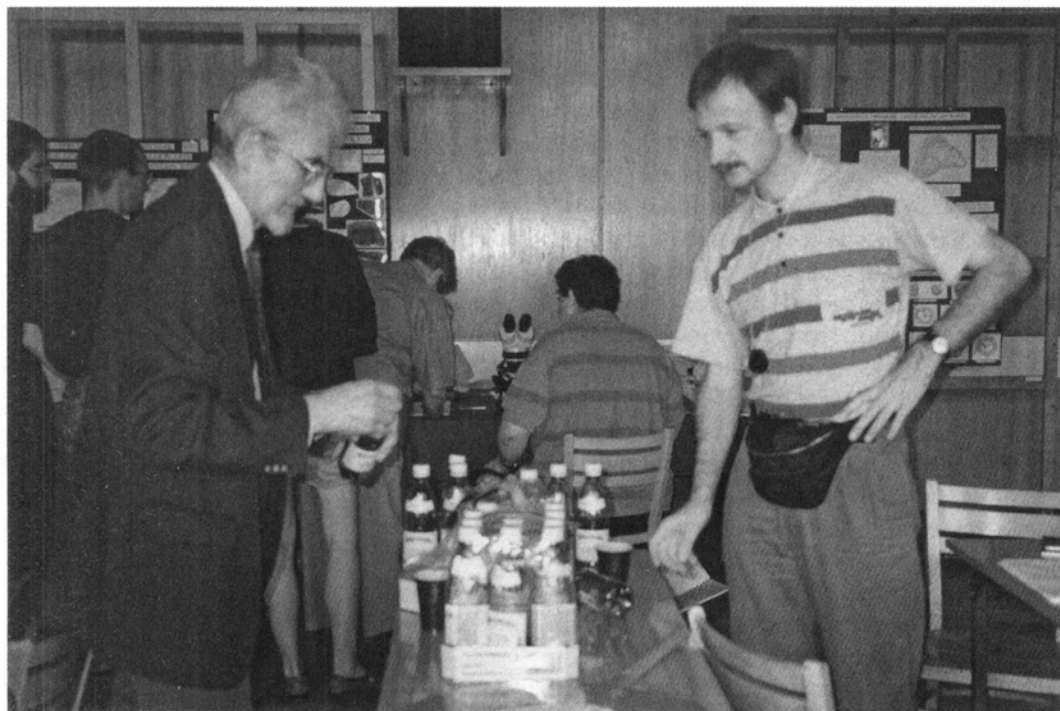
Po uzyskaniu doktoratu rozpoczął w roku 1969 pracę na etacie adiunkta. W 1969 roku wprowadzono na AGH strukturę instytutową,

wtedy też nadano uczelni imię S. Staszica. Zakład, w którym pracował B. Brzyski wchodził w latach 1969–1974 w skład Instytutu Geologii Regionalnej i Złóż Węgla, następnie w latach 1974–1980 Instytutu Geologii i Surowców Mineralnych i w końcu w skład Instytutu Surowców Energetycznych, istniejącego do likwidacji struktury instytutowej na AGH w 1993 roku.

Wiedza z zakresu anatomii i systematyki roślin nabyta na studiach i w trakcie pracy w Instytucie Botaniki PAN okazała się bardzo przydatna, a właściwie kluczowa dla ukierunkowania prowadzonych badań. Były to prace służące przede wszystkim poznaniu zagadnień biologicznych, nie zaś zastosowaniom praktycznym (stratygraficznym), jak to było prawie ze wszystkimi pracami nad roślinami kopalnymi prowadzonymi w placówkach geologicznych.

W latach 70. XX wieku brał udział, wspólnie z geologami z PAN, w kompleksowym geologiczno-paleobotanicznym opracowaniu unikatowego w skali Polski i niestety obecnie już nieistniejącego stanowiska z zachowanymi w pozycji stojącej licznymi pędami roślin karbońskich w cegielni w Brynowie (Katowice). Dalszym ciągiem tej współpracy był udział w opracowaniu stanowiska z nagromadzonymi dużymi pędami roślin karbońskich zdeponowanymi w korycie rzeki z odsłonięcia w Czerwionce. Opracowywał też rośliny dewońskie z okolic Radomia.

Przez wiele lat zajmował się także zagadnieniami genezy i klasyfikacji węgla brunatnego. Opublikowany w 1981 roku podział megaskopowych odmian węgla brunatnego miał szansę stać się ogólnosiwiatowym standardem, jednak z różnych względów do tego nie doszło. Mimo

Ryc. 2. Doktor Bolesław Brzyski wraz z dr. Zbynkiem Šimůnkem (Republika Czeska) na prezentacji kolekcji skamieniałości roślin karbońskich w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, w ramach wycieczki na Vth European Palaeobotanical-Palynological Conference, 1.07.1998 (fot. D. Zdebska).

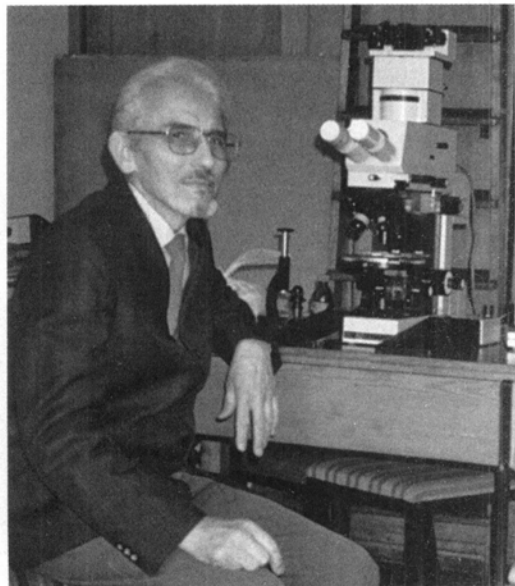
Fig. 2. Dr. Bolesław Brzyski with dr. Zbyněk Šimůnek on presentation of Carboniferous plant fossils (the AGH University of Science and Technology in Krakow, the Vth European Palaeobotanical-Palynological Conference), 1 July 1998 (phot. D. Zdebska).

to opublikowana klasyfikacja, będąca owocem wielu lat bardzo wnikliwych obserwacji i dociekań, była kolejnym bardzo istotnym osiągnięciem w pracy naukowej B. Brzyskiego. Owocem tych zainteresowań była też popularnonaukowa książeczka *O pochodzeniu węgla brunatnego*, która ukazała się w 1984 roku i w której w bardzo przystępny sposób przekazała treści zarówno z paleobotaniki jak i geologii. Pozycja ta do dziś dnia służy jako bardzo dobra pomoc dydaktyczna dla studentów w nauce paleobotaniki.

Prace z lat 1976 i 1982 dotyczące stanowisk w Brynowie i Czerwionce swoją tematyką wchodzi w zakres tafonomii roślin, dziedziny z której badania rzadko podejmowano w historii polskiej paleobotaniki. Procesy powstawania skamieniałości były stałym przedmiotem zainteresowań B. Brzyskiego, zarówno w odniesieniu do różnych litotypów węgla brunatnego, jak i do procesów mineralizacji tkanek i współtowarzyszącemu mineralizacji procesowi uwęglania. W dużej mierze samodzielne zgromadzenie kolekcji służących prowadzonym przez niego badaniom dało podstawę do prowadzenia obserwacji i przemyśleń na temat przebiegu procesów fosylizacji, z których wnioski zamieścił później w różnych publikacjach.

Mimo, że całość życia zawodowego spędził w Krakowie i tu też mieszkał, to sprawy związane z przyrodą Roztocza i jego ochroną były mu cały czas bliskie. Wyrazem tego był artykuł, który ukazał się w *Aurze* w 1989 roku oraz zaangażowanie w działania prowadzące do objęcia ochroną stanowisk występowania zmineralizowanych drewnien na Roztoczu. Brał udział we wspólnych pracach terenowych prowadzonych z Danutą Zdebską z Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz zaprzyjaźnionym krakowskim kolekcjonerem skamieniałości Zygmuntem Holcerem. Wyrazem tych zainteresowań była przedostatnia jego publikacja, która ukazała się w 2000 roku.

Podsumowując, tematyka prowadzonych przez B. Brzyskiego badań naukowych dotyczyła przede wszystkim paleobotaniki (głównie flora karbońska), geologii formacji węglonośnych i petrologii węgla brunatnego (co należy podkreślić

Ryc. 3. Doktor Bolesław Brzyski w pracowni na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, lata 90. XX wieku (fot. E. Zastawniak).

Fig. 3. Dr. Bolesław Brzyski in the laboratory at the AGH University of Science and Technology in Kraków, the nineties of the 20th century (phot. E. Zastawniak).

w kontekście zawsze ściśle botanicznym). Jego zainteresowania badawcze skupione były przede wszystkim na zagadnieniach anatomii roślin karbońskich, genezy i klasyfikacji różnych odmian węgla brunatnego, anatomii i petrologii ksyliatów trzeciorzędowych oraz anatomii i pochodzeniu zmineralizowanych drewnien z Roztocza oraz innych miejsc.

Pracując na wyższej uczelni, obok działalności naukowej, zajmował się także działalnością dydaktyczną, przede wszystkim z zakresu paleobotaniki. Prowadził monograficzny kurs paleobotaniki stosowanej, trwający jeden semestr i składający się z wykładów oraz ćwiczeń. Kurs ten obejmował ogólne wprowadzenie w niezbędne zagadnienia botaniki oraz całość zagadnień paleobotaniki ze szczególnym zwróceniem uwagi na tematy, które mogą okazać się przydatne w praktyce geologowi pracującemu na przykład w służbie geologiczno-mierniczej kopalni węgla. Był to jeden z nielicznych w Polsce i drugi w Krakowie, obok prowadzonego na

Uniwersytecie Jagiellońskim, kurs monograficzny tego typu. Prowadził także zajęcia terenowe, między innymi zapoznając studentów ze współczesną florą torfowisk, cechami torfu, czy metodyką pobierania prób do badań palinologicznych. Zajęcia prowadzono często w małych grupach, co dawało możliwość rzetelnego zapoznania studentów z kwestiami praktycznymi. Starając się o przekazanie studentom geologii wiedzy z zakresu botaniki, niezbędnej do zrozumienia między innymi procesów torfotwórczych i węglotwórczych, przygotowywał liczne pomoce naukowe, w tym zbiory zielnikowe. Był też konsultantem i recenzentem kilkunastu prac magisterskich dotyczących głównie ksylicowego węgla brunatnego.

Pozostawił znaczące kolekcje paleobotaniczne. Przede wszystkim unikatową kolekcję zmineralizowanych szczątków flory karbońskiej z utworów namurskich (górną karbon) Górnośląskiego Zagłębia Węglowego wraz z licznymi szlifami (kolekcja ta była prezentowana na 'The 5th European Palaeobotanical and Palynological Conference', która odbyła się w Krakowie w 1998 roku), kolekcję skamieniałości roślin skrzypowych z utworów karbonu Górnośląskiego Zagłębia Węglowego oraz kolekcję odmian węgla brunatnego.

Od 1956 roku był członkiem Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Był także członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu. W uznaniu zasług otrzymał w 1980 roku Złoty Krzyż Zasługi w dwudziestolecie pracy nauczycielskiej. W dniu 30 września 1992 roku przeszedł na emeryturę, nadal jednak zajmował się pracą badawczą, współpracując z Zakładem Geologii Złóż Węgla AGH i Instytutami Botaniki UJ i PAN w Krakowie. Prowadził też nadal na AGH kurs paleobotaniki stosowanej i popularyzował wiedzę paleobotaniczną. W okresie tym ukazało się 7 kolejnych jego publikacji. W sumie był autorem 34 publikacji, których wykaz podany jest poniżej. Swoje kolekcje naukowe przekazał do Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki UJ. Wybrane okazy prezentowane są w ekspozycji Muzeum Paleobotanicznego IB UJ, inne służą praktycznemu zapoznaniu

się z anatomią roślin karbońskich studentom na zajęciach dydaktycznych prowadzonych przez Instytut Botaniki UJ. Doktor Brzyski zajmował się pracą naukową praktycznie do ostatnich dni życia, poważnie już chorując. Zmarł 16 czerwca 2000 roku w Krakowie. Został pochowany na Cmentarzu Batowickim.

Pana dr. Bolesława Brzyskiego miałem okazję poznać w roku 1991 będąc studentem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Później, po jego przejściu na emeryturę, spotykaliśmy się na AGH, gdy odbywałem tam studia doktorskie, razem też prowadziliśmy wtedy kurs paleobotaniki stosowanej. Następnie, gdy zacząłem pracę na UJ, wielokrotnie spotykaliśmy się na obydwu uczelniach. Był człowiekiem bardzo życzliwym i pogodnym, jednocześnie był osobą o wielkiej kulturze osobistej. Znany był z posługiwania się nienaganną polszczyzną. Zawsze umiał znaleźć czas na rozmowę, dyskusję, wyjaśnienie różnych kwestii. Poglądy na tematy naukowe formułował po długim i starannym rozważeniu różnych problemów. Widać było, że traktuje to z bardzo dużą odpowiedzialnością. Potrafił zachować dystans do własnych poglądów, przez co stawały się one bardziej obiektywne. Te cechy osobowości, prezentowane z wielką stałością, były dla mnie przez lata w których się spotykaliśmy i są nadal przykładem postępowania pracownika nauki i jednocześnie dydaktyka pracującego na wyższej uczelni. Takie opinie słyszało się też z ust osób, które znały go dłuższy czas. Nie spieszyl się z publikowaniem wyników, chciał mieć wszystko dobrze sprawdzone i przemyślane, także przedyskutowane z innymi osobami, w czym przypominał swojego poprzednika na AGH – innego cenionego geologa i paleobotanika prof. Tadeusza Bocheńskiego.

Biogramy dr. B. Brzyskiego są zamieszczone w dwóch poniższych opracowaniach:

MIREK Z., MUSIAŁ L., WÓJCIK J. J. (red.) 1995. Kto jest kim w botanice polskiej. *Polish Bot. Stud. Guideb. Ser.* 14: 33–34.

ZASTAWIAK E., KÖHLER P. 2001. Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu. *Botanical Guidebooks* 25: 38–39.

WYKAZ PUBLIKACJI
DOKTORA BOLESŁAWA BRZYKIEGO

Wykaz publikacji obejmuje 34 pozycje, z czego 14 dotyczy flory karbońskiej, 2 flory dewońskiej, 2 skamieniałości z granicy trias/jura i trzeciorzędu, 10 węgla brunatnego (trzeciorzęd), 3 zagadnień związanych z przyrodą Roztocza (w tym zmineralizowanych drewn) i 3 zagadnień związanych ze współczesną roślinnością Polski. Wszystkie publikacje bezpośrednio lub pośrednio wiążą się z botaniką. Wykaz zestawiono w kolejności chronologicznej.

BRZYKIE B. 1959. Rozmieszczenie i ochrona kresowych stanowisk buka i jodły na Roztoczu i w terenach sąsiednich. *Ochr. Przyr.* **26**: 368–393.

KORNAŚ J., PANCER E., BRZYKIE B. 1960. Studies on seabottom vegetation in the Bay of Gdańsk of Rewa. *Fragm. Florist. Geobot.* **6**(1): 3–92.

BRZYKIE B. 1961. *Orchis pallens* i inne interesujące gatunki w dolinie Dunajca koło Wojniczka (pow. Brzesko). *Fragm. Florist. Geobot.* **7**(2): 317–326.

BRZYKIE B. 1965. A petrified Carboniferous Lepidodendrid – *Lepidophloios fuliginosus* Williamson – from the vicinity of Rybnik (Upper Silesian Coal Basin). *Acta Palaeobot.* **6**(2): 3–14.

BRZYKIE B. 1967 wyd. 1968. Spetryfikowane szczątki roślin węglotwórczych z osadów warstw brzeżnych (namur A) w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **11**(2): 765–767.

BRZYKIE B. 1969. O tzw. bułach węglowych i możliwości ich występowania w polskiej części Zagłębia Górnośląskiego. *Przegląd Geologiczny* **17**(5): 241–245.

BRZYKIE B. 1969. Struktury tkankowe skamieniałych szczątków flory karbońskiej (namur A) z Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. *Acta Palaeobot.* **10**(1): 3–100.

BRZYKIE B., MAJEWSKI S. 1970 wyd. 1971. Uwagi o dopłerytyzacji ksyliotów z węgla brunatnego odkrywki „Pątnów” koło Konina. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **14**(2): 619–622.

BRZYKIE B. 1972 wyd. 1973. Nowe znalezisko dewońskich szczątków roślinnych w okolicy Radomia. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **16**(2): 485–487.

BRZYKIE B., MAJEWSKI S. 1974. Ksylioty zdopłerytyzowane ze złoża węgla brunatnego odkrywki „Pątnów” w Zagłębiu Konińskim. *Zeszyty Naukowe AGH, Geologia* **19**: 7–26.

BRZYKIE B. 1976. Roślinne struktury komórkowe w tonsztajnach z pokładu 209/210 w Kopalni Węgla Kamiennego

„Siersza”. W: I. LIPIARSKI (red.), Wybrane zagadnienia z geologii formacji węglonośnych Polski. Streszczenia referatów i komunikatów z sympozjum. Kraków, 28–29 kwietnia 1976. AGH, Kraków, s. 9–10.

BRZYKIE B. 1976. *Sporogonites chapmanii*, *Prototaxites lafontii*, *Prototaxites* sp. and *Pachytheca* sp. from the Devonian of Suskowola near Radom (Central Poland). *Acta Palaeobot.* **17**(1): 3–16.

BRZYKIE B., GRADZIŃSKI R., KRZANOWSKA R. 1976. Stożące pnie kalamitów w odsłonięciu cegielni Brynow i warunki ich pogrzebania. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* **46**(1–2): 159–182.

BRZYKIE B., MAJEWSKI S. 1976. Praktyczny podział megaskopowy i charakterystyka trzeciorzędowego węgla brunatnego z obszaru Polski. *Przegląd Geologiczny* **24**(5): 260–263.

BRZYKIE B., MAJEWSKI S. 1975 wyd. 1976. Propozycja praktycznego megaskopowego podziału trzeciorzędowego węgla brunatnego z obszaru Polski. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **19**(2): 423–425.

BRZYKIE B., PACIERNIK M. 1976 wyd. 1978. Węgiel brunatny Kotliny Orawskiej. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **20**(2): 413–414.

BRZYKIE B. 1979. Spetryfikowane fragmenty drewn z warstw menilitowych jednostki skolskiej w rejonie Birczy. W: J. KOTLARZYK (red.), Badania paleontologiczne Karpat Przemyskich. Materiały IV Krajowej Konferencji Paleontologów, Przemysł, 25–27 czerwca 1979 roku. Kraków, s. 54–55.

BRZYKIE B. 1978 wyd. 1980. Stan zachowania struktury tkankowej w ksylicie trzeciorzędowym. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **22**(1): 220–222.

BRZYKIE B. 1980. New finding of petrified axis of Carboniferous pteridophyte *Ankyropteris bertrandii* Corsin in the Upper Silesian Coal Basin. *Acta Palaeobot.* **21**(1): 27–36.

BRZYKIE B. 1981. Klasyfikacja megaskopowa i charakterystyka odmian trzeciorzędowego węgla brunatnego z obszaru Polski. *Zeszyty Naukowe AGH, Geologia* **7**(1): 5–30.

BRZYKIE B. 1981. Nowe znalezisko skamieniałego pędu paproci karbońskiej w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN Oddział w Krakowie* **22**(2): 426–427.

GRADZIŃSKI R., DOKTOR M., BRZYKIE B. 1982. Accumulation of drifted logs and other large plant debris in a Carboniferous fluvial channel at Czerwionka, Upper Silesia. *Acta Geologica Polonica* **32**(1–2): 69–81.

BRZYKIE B. 1984. O pochodzeniu węgla brunatnego. Nauka dla wszystkich, 381. Polska Akademia Nauk, Oddział

w Krakowie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydaw. PAN, Wrocław.

BRZYSKI B. 1984. Pokaz megaskopowych odmian trzeciorzędowego węgla brunatnego ze złóż polskich. W: I. LIPIARSKI (red.), Konferencja naukowa na temat petrologii węgla. Streszczenie referatów. Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków, s. 7–12.

BRZYSKI B. 1986. Unikalne znalezisko stojącego, skamieniałego pnia sygilarii oplecionego lianą z odkrywki utworów westfalskich w Katowicach. W: I. LIPIARSKI (red.), IX Sympozjum Geologia Formacji Węglonośnych Polski, Formacja Karbońska, Kraków, 23–25 kwietnia 1986, Materiały. Wyd. AGH, Kraków, s. 7–11.

BRZYSKI B. 1989. Roztocze dla zdrowia i wypoczynku. *Aura* 3: 5–7.

BRZYSKI B., STUCLIK L. 1992. A new petrified stem fragment of a Namurian *Medullosa* from the Upper Silesian Coal Basin. *Courier Forschungsinst. Senckenberg* 147: 137–145.

BRZYSKI B., HEFLIK W. 1994. Fragments of petrified, Rhaetico-Liassic Coniferous trees of Poręba near Zawiercie. *Bulletin of the Polish Academy of Sciences, Earth Sciences* 42(4): 303–310.

BRZYSKI B. 1995 wyd. 1996. Studium petrologiczne ksyliotów w profilu bełchatowskiego złoża węgla brunatnego. Analiza makroskopowa. *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych, PAN, Oddział w Krakowie* 39(2): 93–95.

BRZYSKI B. 1998. W sprawie skamieniałych drzew na Roztoczu. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 54(4): 7–14.

BRZYSKI B. 1998. Lower Namurian petrified plants with preserved anatomical features from the Upper Silesian Coal Basin. W: I. LIPIARSKI (red.), Fossil plants from Carboniferous coal basins. Guide to Excursion, 1. The 5th European Palaeobotanical and Palynological Conference, June 26–30, 1998, Cracow, Poland. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 12–17.

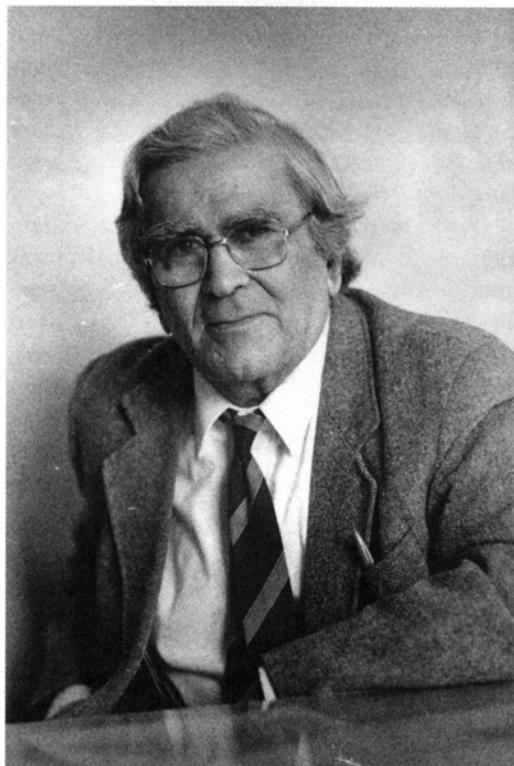
BRZYSKI B. 1998. New finding of the Carboniferous *Equisetales* with a specific type of structure. W: The 5th European Palaeobotanical and Palynological Conference, June 26–30, 1998, Cracow, Poland. Abstracts. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 23.

BRZYSKI B. 2000. Skamieniałe drzewa sprzed milionów lat na Roztoczu. W: A. ANASIEWICZ, B. CHMIEL (red.), Roztoczańskie spotkania. Wykłady otwarte w Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym Roztoczańskiego Parku Narodowego. Tom. II (1998–1999). Roztoczański Park Narodowy, Zwierzyniec, s. 77–87.

BRZYSKI B. 2001. Flora szczątków skamieniałych z osadów karbonu Polski (z zachowaną budową anatomiczną). W: M. PAJCHŁOWA (red.), Budowa geologiczna Polski. T. III, Atlas skamieniałości przewodnich i charakterystycznych. Część 1c – z. 2, Młodszy paleozoik, Karbon, Flora. Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, s. 845–855.

ARMEN LEONOWICZ TACHTADŻJAN (1910–2009)

Armen Leonovich Takhtajan
(1910–2009)

Armen Leonowicz Tachtadżjan (Dzięki uprzejmości D. Geltmana).

Armen Leonovich Takhtajan (Courtesy of D. Geltman).

Przed ponad rokiem, 13 listopada 2009, w wieku 99 lat zakończył swą doczesną pielgrzymkę jeden z najwybitniejszych botaników XX wieku, Armen L. Tachtadżjan – urodzony w Azerbejdżanie uczonej rosyjsko-ormiański.

Zasłynął przede wszystkim jako filogenetyk (systematyk ewolucyjny – twórca nowego systemu klasyfikacyjnego roślin naczyniowych), anatom porównawczy, fitogeograf i paleobotanik, badacz flory Kaukazu. Zajmował się także historią botaniki. Jest autorem wielu dzieł botanicznych, które weszły do podstawowego kanonu, jak *Morfologiczskája ewolucija pokrytosemnyh*

(1948), *Voprosy evoljucionnoj morfologii rastenij* (1954), *Flora Armenii* (1954), *Sistema i filogenija cvetkovykh rastenij* (1964), *Floristic regions of the world* (1986), *Evolutionary trends in flowering plants* (1991), *Diversity and classification of flowering plants* (1997) i *Flowering plants* (2009), a także inicjatorem, redaktorem i współautorem botanicznych serii wydawniczych, np. *Iskopaemye cvetkove rastenija*, *Anatomia seminum comparativa*, *Žizn' rastenij*, *Chromosome numbers of flowering plants of the USSR flora*, *Caucasian flora conspectus*.

Profesor A. L. Tachtadžjan był członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk i zagranicznym członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od 1960 r.). Jego sylwetka została przedstawiona w *Wiadomościach Botanicznych* w artykule poświęconym członkom honorowym PTB (Majewski, Mirek 1994), a życiorys i działalność naukowa w obszernym artykule z okazji 90-tych urodzin (Zhilin 2002).

LITERATURA

MAJEWSKI T., MIREK Z. 1994. Członkowie honorowi Polskiego Towarzystwa Botanicznego. *Wiadom. Bot.* 38(1/2): 9–29.

ZHILIN S. G. 2002. Szkoły botaniczne Armena Leonowicza Tachtadžjana (w dziewięćdziesięciolecie urodzin). *Wiadom. Bot.* 46(1/2): 7–17.

Zbigniew MIREK, Jan J. WÓJCICKI

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

PRO MEMORIA

120-lecie urodzin Marii Skalińskiej (27 XII 1890 – 18 XII 1977), cytologa, genetyka, embriologa roślin, cytotaksonoma, członka honorowego PTB, ur. w Warszawie, zm. w Krakowie, profesora UJ, długoletniego kierownika Katedry

(Zakładu) Anatomii i Cytologii Roślin Instytutu Botanicznego, autorki pionierskich prac dotyczących m.in. cytologii i cytogenetyki gatunków rodzaju *Aquilegia* i ich mieszańców oraz eksperymentalnie uzyskanych

poliploidów; embriologii endemitu karpackiego *Poa granitica*; organizatorki tzw. krakowskiej szkoły cytologii i embriologii roślin prowadzącej m.in. zespołowe badania nad kariologią roślin okrytonasiennych flory Polski (zob. *Wiadom. Bot.* 34(4) (1990): 53–54; 41(3/4) (1997): 90).

100-lecie urodzin Ireny Cabejszek (1 X 1910 – 12 IX 1972), fykologa, hydrobiologa, ur.

w Krakowie, zm. w Warszawie, profesora zatrudnionego w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie, kierownika Pracowni Higieny i Sanitarnej Ochrony Wód; autorki prac z zakresu fizjografii i systematyki glonów występujących m.in. w śród-

kowym biegu Wisły; w naszym kraju była pionierem prac dotyczących wpływu pestycydów na właściwości fizyczno-chemiczne wody i rozwój organizmów wodnych (zob. *Wiadom. Bot.* 41(3/4) (1997): 90).

90-lecie urodzin Stanisława Gilla (4 VIII 1920 – 31 X 1986), farmaceuty, specjalisty w zakresie farmakognozji, ur. w Horyńcu w dawnym woj. rzeszowskim, zm. w Gdańsku, profesora Akademii Medycznej w Gdańsku, kierow-

nika Katedry i Zakładu Farmakognozji, autora ponad 90 publikacji; interesował się poszukiwaniem w roślinach nowych źródeł związków farmakologicznie czynnych; wraz z zespołem współpracowników opracował

